

<https://doi.org/10.53656/his2021-4-7-ferdi>

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

НОВИ ЩРИХИ КЪМ ПОРТРЕТА НА ЦАР ФЕРДИНАНД

Стоянович, П., 2021. *Пътят към София. Произход, образование и мотивация на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски за мисията в България*. София: Фабер.

Алека Стрезова

Институт за исторически изследвания – БАН

Тежкото клеймо, паднало върху цар Фердинанд след двете национални катастрофи, и силно негативният образ, изграден за него през тоталитарния режим, непреодолян и след 1989 г., възпира днешния изследовател да погледне обективно на фигурата на владетеля и да открие по-ясно, смело и цялостно мястото му в новата българска история. В този смисъл, само изборът на тема на настоящото изследване заслужава адмирации: проучването на ранния живот и възпитание на принца с оглед на бъдещата му мисия в България е тема нова, важна и предизвикателна. Петър Стоянович не за пръв път изучава монарха: в по-ранни свои трудове той разглежда образа на владетеля в очите на австро-унгарската дипломация (Stoyanovich 1999) и представя личността му сред претендентите за българския престол по време на безкняжието (Stoyanovich 2017).

Монографията се състои от увод, седем глави и заключение.

В увода е направен подробен обзор на използваните източници и са аргументирани целите и задачите на настоящото изследване. Представената библиография е значителна, доколкото съдържа не само заглавия, свързани с

ранните години на принц Фердинанд, но и посветени на живота му въобще. Сред съчиненията личат освен познатите такива за периода, така и нови проучвания, привлечени за пръв път в научен оборот. От 177 заглавия 103 са на чужд език. Богата е и изворовата основа, върху която е построено изследването: подбраните документи са от различни архивохранилища на територията на България, Австрия, Германия, Словакия и Русия.

Глава първа („България и Балканите – образ и подобие“) отразява представите на западния човек за Балканите. В неговите очи Югоизточна Европа е по презумпция изостанала, а културното перо на пътешественика рисува балканските народи (в това число и българите) като варварски, нецивилизовани и трудни за култивиране. Пристигането на Балканите за мнозина пътешественици според автора означава „прощаване с цивилизацията и дълбоко гмурване в неясното, заплашителното и примитивното“. Множеството предразсъдъци на Запада към Ориента са не просто илюстрация на дълбоко вкоренени заблуди, но и алюзия за бъдещето: а именно, че въпреки печалната слава на утрешните си поданици идващият владетел е в пълно съзнание за трудната задача, която му предстои при управлението на държавата.

Втората глава („Личност и публичен образ на принца“) представя образа на принца в задълбочен аристократичен контекст и загатва за богатата житейска среда, в която израства младият благородник. Публичният образ, който се гради за него в Европа преди възшествието му в България, е плод на така важните за един аристократ репери, а именно медийният му портрет и военната служба. Докато публичният му образ почива на добронамерените внушения на централноевропейската преса, то фигурата му на военен е по-комплексна. Именно на този аспект от живота му като ценен извор е привлечено офицерското досие на принца, задълбочено разгледано и анализирано в текста. То дава достатъчно свидетелства за практическата военна кариера на Фердинанд, но и посочва определени черти на характера, с които е бил познат сред своите боеви другари.

Третата глава („Семейство, майка, образование“) е сред най-любопитните в изложението. Тя описва в детайли родовата аристократична и светска среда, в която принцът отраства, засяга отношенията с родителите (и най-вече с майката – принцеса Клементина) и отправя поглед към полученото възпитание. Богатите психологически портрети на младия благородник, неговата майка, обкръжението му; подробностите около личните интереси, разточителни пътувания, детайлите около специфичното за един благородник образование и фамилна среда обясняват в голяма степен душевността на Фердинанд и са необходима предпоставка за предстоящия цялостен прочит на яркия му почерк при управлението на Княжеството. Тук са развенчани два мита в досегашното възприемане на княза, а именно твърдението, че е получил образованието си в Терезианската академия (според автора той учи частно при някои учители от

престижното училище, но за пълен курс не може да става дума), както и мотивът, че принцът и неговата майка отдавна са отправили взор към българския трон (което е аргументирано отхвърлено в изложението).

Глава четвърта („Кампании срещу произхода му“) разглежда негативната кампания, която рефлектира върху публичния образ на принц Фердинанд. В нея са представени за пръв път детайли върху генеалогията на унгарския благороднически род Кохари, вплел гени и значителен финансов ресурс в рода Сакс Кобург Гота. Обърнато е внимание и на публичната критика срещу посоката на възпитанието му и ролята на принцеса Клементина в него.

Пета глава („В огледалото на предшественика“) е оригинален прочит на естествено наложилата се необходимост от сравнение на принц Фердинанд с княз Александър I. Отношението на новия княз към предшественика му е смесица от „формална почит и нестихваща мнителност“, но това не пречи на владетеля, като добър психолог и водител на народа, широко да демонстрира уважението си към княз Александър и да акцентира върху приемствеността. Така той лично предвожда траурната церемония по пренасянето на тленните останки на Батенберг в столицата и проявява неизменно почитително и кавалерско отношение към неговата вдовица Йоханна фон Хартенау.

Шеста глава („Същинската подготовка за новата мисия“) разказва за наситените месеци след получаването на предложението за българския престол, разкрива интересни дипломатически совадки и разговори сред висшето европейско аристократично общество, но най-вече говори за реалната подготовка за новата роля на владетеля. Авторът определя същинското начало в ранните дни на месец май 1887 г., когато принц Фердинанд започва своето целенасочено обучение по български език, история и съвременна политика. Внимание е обърнато и на съставянето на неговата свита, която впоследствие го придружава в България.

Последната глава на монографията („Пътуване за България и коронация“) е не само живописен разказ за пътуването на принц Фердинанд към новата му родина, но и описание на първите месеци на владетелското ежедневие, в които са заявени и проявени първите лични амбиции на принца за модернизация на страната.

В заключението на монографията е направен мост към следващия период от живота на принц Фердинанд – това на български княз/цар, с ясното съзнание за владетелска мисия, който в съзвучие с българския елит върви по пътя на изграждането на модерна европейска държава.

Изложението е написано в увлекателен и духовит стил. Лесно четимо, то ще бъде занимателно заглавие не само за академичната общност, но и за поширока публика. Текстът е придружен с подробни бележки под линия, които дават любопитни детайли за представители на европейския и родния елит.

Прочитът на ранния живот на принц Фердинанд от български изследовател днес е не само навременно, но дори и малко закъсняло. Историческата

памет дължи най-малко това на своите владетели, независимо от техните добродетели или пороци. Защото познаването на монарха носи познание и за самите нас, живели под неговия скиптър. В този смисъл, монографията на Петър Стоянович е едно оригинално изследване, което ще заеме своето важно място в проучванията на новата история на България.

ЛИТЕРАТУРА

- Стоянович, П., 1999. *Между Дунав и Нева. Княз Фердинанд I Български в очите на австро-унгарската дипломация (1894 – 1898)*. София: Лик.
- Стоянович, П., 2017. *Междущарствието, кризата и битката за българския трон (1886 – 1887). Солисти и статисти – от Батенберг до Кобург – с поглед върху медийното им отразяване*. София: Захарий Стоянов.

REFERENCES

- Stoyanovich, P., 1999. *Mezhdun Dunav i Neva. Knyaz Ferdinand I Balgarski v ochite na avstro-ungarskata diplomatsia (1894 – 1898)*. Sofia: Lik.
- Stoyanovich, P., 2017. *Mezhdu tsarstvieto, krizata i bitkata za balgarskia tron (1886 – 1887). Solisti i statisti – ot Batenberg do Koburg – s pogled varhu mediynoto im otrazyavane*. Sofia: Zahariy Stoyanov.

A NEW LOOK AT THE PERSONALITY OF KING FERDINAND

Stoyanovich, P., 2021. *The road to Sofia. Origin, education and motivation of Prince Ferdinand Saxe-Coburg and Gothic for the mission in Bulgaria*. Sofia: Faber

✉ **Dr. Aleka Strezova**

Institute for Historical Studies
Bulgarian Academy of Sciences
Sofia, Bulgaria
E-mail: a_strezova@ihist.bas.bg